

Miten vammaispalvelut uudistuvat ihmisen parhaaksi? –verkkotilaisuus 7.12.2021

Kehitysvamma-alan järjestöjen
(KVTL, KVL, FDUV)

kommenttipuheenvuoro

Jutta Keski-Korhonen

Vaikuttamistoiminnan päällikkö

Kehitysvammaisten Tukiliitto

Esitetyt kysymykset

- Onnistuuko laki tavoitteissaan tukea vammaisen ihmisen itsenäistä elämää ja osallisuutta?
- Turvaako se pääsyn tarpeenmukaisiin palveluihin?
- Uudistuvatko palvelut yhdenvertaisesti ihmisen parhaaksi?
- Miten tulevat muutokset huomioivat kuntoutuksen mahdollisuudet ja mikä on henkilökohtaisen avun rooli?

Valas ja YK:n vammaissopimus

- YK:n vammaissopimuksen, erityisesti 19 artiklan (eläminen itsenäisesti ja osallisuus yhteisöissä) ja sen yleiskommentin (nro 5) pitäisi näkyä vielä vahvemmin ja konkreettisemmin:
 - Palvelut pitäisi saada ihmisen itsensä valitsemaan kotiin.
 - Tuen, ml. tuettu päätöksenteko, merkitystä on korostettava, jotta itsenäinen elämä, osallisuus ja yhdenvertaisuus voivat toteutua.
- Miten varmistetaan, että ihminen saa tosiasiallisesti riittävän tuen oman elämänsä valintoihin ja päätöksentekoprosesseihin?
 - Tahdon ja mieltymysten selvittäminen ja tulkinta, päätösten tekeminen ja toteuttaminen sekä niiden arvioiminen.
 - Missä tämä tapahtuu?

Erityinen tuki -pykälä

- Kovin erilaisia asioita yhdistetty yhteen pykälään -> haasteita soveltamiselle. Vaatii vahvasti kirjoitettuja perusteluita.
- Nykyisessä lakiluonnoksessa sisältää sosiaalihuollon ammattihenkilön antaman tuen vain kodin ulkopuoliseen osallistumiseen -> epäyhdenvertaista, kun huomioidaan asumispalveluiden henkilöstön rajalliset mahdollisuudet antaa yksilöllistä tukea yksikössä sijaitsevassa kodissa.
- Tuetun päätöksenteon palvelu tiukasti rajattu -> tukea kuitenkin oltava tarjolla kaikille (vrt. YK:n vammaissopimus) -> tukea saatava myös osana muita palveluita, mikä on huomioitava niiden resursoinnissa.

Asumispalveluihin paljon painetta

- Asumisen palveluihin ladataan paljon odotuksia (osallisuuden ja päätöksenteon tuki jne.).
- Miten käytännössä toteutetaan, kun samalla tiedetään, että
 - Kehitysvammaisten ihmisten asuminen on edelleen pitkälti ryhmämuotoista -> osa kriisipalveluiden tarpeesta syntyy juuri siitä, että ihmiset asuvat itselleen epäsovivissa asumismuodoissa.
 - Rajoitustoimenpiteiden käyttö näyttää Valviran vuosittain tekemän kyselyn aineiston mukaan olevan ympärivuorokautisen asumisen yksiköissä sitä runsaampaa, mitä isompi asumisyksikkö on kyseessä.
 - Suhteutettaessa rajoitustoimenpiteiden lukumäärä asumisyksikön asukaslukuun nähdään, että alle 5 asukkaan yksiköissä rajoitustoimenpiteitä ei juurikaan ole käytetty, kun taas isoissa asumisyksiköissä rajoitustoimenpiteitä on käytetty yhtä asukasta kohtaan keskimäärin kymmeniä kertoja vuoden aikana (KVL, Vesala & Teittinen).

Kuntoutuksen ongelmia

- Asumisyksiköissä on havaittavissa sinnittelyn kulttuuria -> kuntoutukseen haastavissa tilanteissa ohjaututaan hitaasti -> tilanteet monimutkaistuvat -> rajoitustoimenpiteiden käyttö lisääntyy -> asukkaat ja työntekijät väsyvät.
- Rakenteelliset tekijät vaikuttavat siihen, että jopa ihannetilanteessa tarvitaan myös erillisiä kuntoutuspalveluja.
- Lasten ja nuorten kuntoutuksen ongelma:
 - Lasten ja nuorten kuntoutus vahvasti perus- ja ihmisoikeuskysymys (lapset eivät ole miniaikuisia, sama sääntely ei sellaisenaan sovellu).
 - Ajatus siitä, että koti, koulu tai päiväkoti kuntouttaa, ei toteudu käytännössä. Vanhemmilla on oikeus olla vanhempia eikä vain kuntoutuksen palveluntuottajia. Koulussa ja varhaiskasvatuksessa ei useinkaan ole resursseja yksilölliseen kuntoutukseen.
 - Kuntoutus katkonaista, varhaiskuntoutusta ei tosiasiallisesti ole yhdenvertaisesti saatavilla -> olisi sekä lapsen etu että ehkäisisi raskaampien palveluiden tarvetta myöhemmin.

Vaativat erityispalvelut

- Vaativat erityispalvelut ja niihin liittyvä osaaminen on turvattava tulevassa sotetoimeenpanossa ja vammaispalvelulaissa.
 - Pääosin lähi- ja muita palveluja tukevia rakenteita.
 - Voivat edellyttää lasten, nuorten ja perheiden vaativimpia palveluita koskevan OT-keskustuksen tavoin myös valtakunnallista koordinaatiota ja ohjausta.
- Vaativien erityispalvelujen luonne
 - Moniammatillisuus, jolloin terveydenhuollon osaaminen ei yksin riitä. Tarvitaan myös vahvaa sosiaalityön osaamista, koska tuetaan ihmisen osallisuutta ja mahdollisuuksia asua ja elää lähiyhteisöissä.
 - Viimesijaisuus suhteessa muihin vammaispalvelulain ja muiden lakien perusteella annettaviin palveluihin.
 - Kriisitilanteisiin vastaaminen on välttämätöntä; voi edellyttää myös väliaikaista asumisen järjestämistä.

Vaativat erityispalvelut

- Palvelujen kapasiteetti (syksy -21) Suomessa yhteensä 524 asiakaspaikkaa määräaikaisen kuntoutuksen, tutkimuksen, kriisin tai muun vaativan hoidon jaksolle. Kysyntä ylittää palvelukapasiteetin.
- Asiakkaina kehitysvammadiagnoosin tai muuten EHO-päätöksen kunnan vammaispalveluissa saaneet ihmiset.
- Asiakkaat ohjataan palveluihin erikoissairaanhoidon puolelta, terveyskeskuksista ja kuntien (myös ulkokuntien) vammaispalveluista.
- Osalla asiakkaista käytösoireet, neurologiset ja psykiatriset sairaudet sekä käytössä oleva monilääkitys ovat niin vaikeahoitoisia, ettei heitä ole pystytty hoitamaan muualla, eli apua ei ole saanut erikoissairaanhoidosta, perusterveydenhuollosta tai muista avohuollon palveluista.
- Kyseessä pientä ihmisryhmää koskettava palvelukokonaisuus, mutta heidän elämänlaatunsa kannalta hyvin keskeinen asia. Tämän vuoksi nämä palvelut ja osaaminen on varmistettava.